

"Nefis" ve "fitrat" kavramlarının mahiyetleri nedir, birbirinden nasıl tefrik edilir?

"**Fitrat**" kelime olarak *yaradılış, tıynet, hilkat* gibi manalara geliyor. Yani fitrat insanın Allah tarafından donatılması ve mücehhez edilmesi işlemidir. *Ruh, kalp, akıl, vicdan, nefis, latifeler* gibi şeylerin hepsi fitratın birer şubesi birer aksamı niteliğindedir. *Nefis ve mahiyeti de fitratın bir şubesi bir aksamıdır. Bu yüzden fitrat kavramı genel ve çatı bir kavramdır.* Nefis bu genel kavram içinde özel bir terim oluyor.

"**Nefis**" insan mahiyetinde maddi, cismani ve hayvani yönü temsil eden ve nurani ve latif duyguların terakki ve tekemmülünde rakip olan bir cihazdır. İnsanın bütün nebati ve hayvani istek ve arzularını cem eden bir terimdir nefis. Kesif ve cismani olduğu için Allah'ın isim ve sıfatlarının tamamının anlaşılmasında önemli bir miyar ve mihenklerdir. İnsanın bu kesif ve maddi nefsi ıslah ve terbiye ile nurani ve latif bir surete çevrilebilir. İşte nefsin mertebeleri bu ıslah ve terbiye sürecinin aşamalarından ibarettir. **Şehvet ve öfke**, nefis kapsamında en önemli iki hissiyattır.

Nefis kelime olarak belki mücerret olabilir, ama insanın nebati, hayvani ve cismani yüzünü temsil etme noktasından harici bir vücuttur, maddi bir unsurdur. *Yani nefis denilen şey insanın cismani ve maddi yüzünün toplamına verilen bir genel isimdir.* İsim olma noktasından izafi işlev ve fonksiyon olarak harici bir vücut ve cisimdir.

Bütün insanların fitratı asgari noktadan müsavidir, yani Allah her insana aynı işlev ve özellikte bir fitrat vermiş. Her insanda ruh, kalp, akıl, vicdan, nefis, latife ve istidatlar bulunuyor; lakin bunların keskinlik dozajı kişiden kişiye değişebiliyor. Mesela, her insanın kabiliyetleri farklı yönde ve farklı dozajda olabiliyor. Birisinin ressamlığa kabiliyeti çok yüksek olabilirken, bir başkasının çok düşük olabiliyor. Burada hikmet-i İlahi her insana ayrı bir imtiyaz ayrı bir üstünlük bahşetmiş. **Bize düşen**, bunun farkına varıp o kabiliyeti işletmek ve terakki ettirmektir.

Her başarısızlığı kabiliyetsizlikle izah etmek yanlış ve kolaycılık olur. Fiziğin babası olan Newton'un lisedeki tek zayıf dersinin fizik dersi olması meselemize işaret eder. Yani bazen çevremiz, eğitim sistemindeki aksaklıklar, şahsi hatalarımız ve tembelliklerimiz, bizim kabiliyetlerimizi köreltip yanlış mecralara sevk edebiliyor. Avrupa eğitim sisteminde bu konu çok titizlikle inceleniyor, insanlar kabiliyeti doğrultusunda yönlendiriliyor.

Bizim eğitim sisteminde öncelik karın doyurmak olduğu için, doktor kabiliyetinde olan birisi mühendis, mühendis kabiliyetinde olan birisi de avukat oluveriyor. Yani ekmek nerde ise oraya yöneliyoruz. Bu da verimlilik açısından çok vahim bir realite.

Halbuki insan hem sevdiđi hem de kabiliyeti olduğu bir alanda çalıřsa, o alandan çok verimli olur.